

МИХАИЛ ГРЕШНОВ

МАША

Превод от руски: [Неизвестен], 1961

chitanka.info

— Борисе, събуди се, де, чуваш ли?

Спалният чувал се размърда и се проточи като гигантски пашкул:

— Няма нито едно куче, Борисе! Изчезнали са...

Показа се главата, тя отвори очи и ги присви:

— А пък аз сънувах... Морето, такова синьо... и сега е пред очите ми!

Василий изруга от яд:

— Ще дойдеш ли на себе си!?

Утрото се разгаряше в мъглите. Розова светлина падаше върху гладката повърхност на заснежената река, докосваше далечните върхове и се губеше някъде над хоризонта. Реката се извиваше на запад, всичко беше чисто, бяло; странно чернееха на белия сняг двете дълги шейни и кръгът на угасналия огън...

Това сякаш повече действа на Борис, отколкото побутванията и думите на Василий. Той скочи и закрепця:

— Рустан, Рустан! Салка!

Неговият вик се понесе над реката и слабо отекна от стръмнините:

— Че къде са се дянали?...

Отпечатъците от лапите, след като се бяха повъртели около огъня, се насочваха по брега, към завоя, който бяха минали вечерта преди да си легнат. Приятелите се втурнаха по следата. Минаха една остро издадена в реката скала и се спряха. Кучетата бяха тук.

Предната вечер Борис и Василий бяха хвърлили във въздуха един свлякъл се склон; искаха да останал да прекарат нощта тук, за да почнат от сутринта пробите, но скалата беше надвиснала тъй застрашително, че приятелите решиха да намерят по-удобно място за спане. И добре направиха: скалата беше се срутила и на височина от четири-пет метра беше отворила тясна пролука, която се чернееше на белия варовик. Кучетата се хвърляха в нея и излизаха с плячка. Като видяха Борис и Василий някои от тях виновно завъртяха опашка.

— Рустан! Салка! — извика Борис. — Тук!

— Какво сте намерили? Каква е тая мръсотия?

Наоколо се търкаляха парчета от кожа, оплетени влакна от жълта прошарена с черно грива. Превъзможвайки отвращението си Василий се наведе над изгризаното парче.

— Борисе!

Борис също разглеждаше едно парче кожа и когато вдигна очи в тях имаше недоумение:

— Не мога да разбера... Не съм срещал подобно нещо.

— Това е непостижимо, Борисе! Мъчно е да се повярва...

И двамата като по команда вдигнаха поглед към зеещата пролука и, сигурно, и двамата щяха да се втурнат към нея, ако не беше остроухата лайка, която крадешком отиваше също там.

— Румка! — страшно закрещя Борис. — Мирно!

Кучето сви опашка и се върна, а всички останали отскочиха от хората в недоумение.

Докато Борис пъдеше кучетата, Василий вече се катереше по камъните към отвора. Другарят му го настигна до самата дупка. И онова, което се изправи пред погледа им потресе и двамата до смайване.

В черната празнина се очертаваше хълбока на грамадно животно. Червеникава козина висеше на снопчета като кедрови бодли. Част от кожата и месото бяха одрани, виждаше се оглозгано ребро. Но най-учудващото беше друго: от голямата и дълбока рана — невероятно — на едри, като грахови зърна, капки течеше гъста кръв!

Пред очите им беше полумракът на пещерата. Изведнъж в дълбочината приятелите различиха очертанията на друго, още по-голямо животно. То стоеше като планина, облегнало се на скалата, със свален хобот и затворени очи. Трупът беше недокоснат. Наглед като че ли животното спи и ей сега ще свие хобота си, ще пристъпи с могъщите си крака. Страшно бе да се доближиш.

Какъв беше той? Мъртъв? Замразен? Под пръстите се усещаше грубата кожа, студена като лед, но не замръзнала. Тя хлътваше под натиска на пръста, макар че като я докосваше всеки усещаше тръпки.

Първата работа на приятелите беше да затворят дупката: животното се запазваше в постоянна температура. Запушиха отвора с платно от лодката, затрупаха го със сняг.

— Случаят е необикновен, трябва да отидем незабавно! — каза Борис, отърсвайки снега. — До Средно-Колимск има пет дни път. Ако вземеш и двата впряга кучета — ще бъдат четири дни. Заминавай, Василий, вдигни на крак всички!

... Скоро в далечината едва се чернееше една точна във вихъра на един снежен облак.

Борис седна до огъня. Находката беше наистина необикновена. Странното усещане, че мамутите са живи беше обхванало Борис щом видя капките черна кръв... Живи бяха, само че спяха, бяха в анабиоза!

Борис от дете се стремеше да отиде в Арктика, към полярните сияния. А сега е геолог, иманяр.

Сега зад гърба си имаше цял жив вкоченясал мамут. Трябваше само да го съживи. Тази мисъл го порази като гръм...

— Да се съживи! — Борис стана, почна да ходи назад-напред по брега.

Опитите върху риби и прилепи бяха показали, че има възможност за съживяване, дори когато имаше повърхностно измръзване. Борис си опомни кафявата еластична кожа, студена като лед. Тя не беше мъртва. Тъканната течност беше прекалено изстудена, но не бе втвърдена.

— Но как да го съживим? — въпросът падна като камък — Как?... — Той отново седна на снега и впи поглед в пламъка на огъня.

В тишината ясно се чуха стъпки. Борис вдигна глава:

— Кой е?

Стъпките се забавиха, чу се запъхтяно дишане. Борис скочи и почти се сблъска с Василий.

— Борисе... — тежко се отпусна Василий край огъня. Той беше без ръкавици, със скъсани заскрежени кожени ботуши, дрехите му бяха заледени до кръста.

— Там... реката малко се е размразила... хлътнахме, както се бяхме засилили. И веднага под леда... кучетата, шейните. И аз самият... ако не беше едно замръзнало коренище...

Василий отчаяно гледаше приятеля си в очите:

— Двеста километра, разбираш ли... Без пушка, без кибрит...

— Добре! — Борис извади спалния чувал, бельото. — Няма да пропаднем. Изсуши се!

Сънят завладя всичко.

Този разговор се води на закуска.

— Пеш по априлския сняг — това са десет-двадесет дни. Ще дойде пролетта — няма да може да опазиш мамута.

Василий разбра и мълчаливо се съгласи.

— Нямаме право да рискуваме. Разбери! Мамутът трябва... да се съживи.

— Как?

— Да, точно така... — потвърди Борис и горещо изложи теорията за анабиозата.

Мамутът без съмнение беше в анабиоза и трябваше да го съживят.

— Да го съживим с бавно и внимателно затопляне на цялото тяло, на всяка клетка.

— С огън не можеш да затоплиш пещерата — възрази Василий, — слънцето е недостатъчно, електричество няма... — Но мечтата на Борис увлече и него и той виждаше спокойната поза на животното, мирно отпуснатия му хобот. — Какво имаме ние? Сняг, вода, камъни, вятър...

— Впрочем, чакай! — направи той рязък жест. — Чакай... Имам лед. Лед и вода!

В душата на Василий още царуваше ужасът от вчерашното къпане, как се вкопчваше с изстинали ръце в леда, но в ума му беше друго.

— Вода и лед! — викаше той. — Електричество ще има!

Борис хвана приятеля си за ръката. Той не разбираше всичко, но в очите на мечтателя имаше такъв възторг...

Василий се успокои малко.

— Слушай, тия дни — сега преди да замина! — четох за опитите на бразилския учен Рибейро или Ривейро. С една дума водата и ледът могат да работят като термодиелектрик...

— Василий!

— Да-да, като термодиелектрик...! Токът се явява при втвърдяване или топене, все едно! — стига само едната фаза на веществото да бъде твърда. Необходими са електроди и постоянен процес на замръзване. Най-простата работа! А електроди имаме колкото искаш — металическите части на приборите. Ще има ток!

Опитът беше направен веднага.

Докато Василий разглобяваше приборите и изваждаше тънки пластинки, Борис пробиваше леда. Водата веднага се покри с тънък лед. Тъкмо това трябваше, пуснаха във водата едната пачка пластинки, другата — върху образуващия се лед. И включиха волтмера. Стрелката скочи надясно. Имаше ток.

Планът им беше прост. Геолозите разполагаха с електроди и едно кълбо кабел, за щастие волфрамиран, с най-тънка изолация. Да се разплете кабелът и да се завият нишките на спирала беше чисто техническа работа. С това се зае Борис. Василий правеше многопластинков щит, всяка частична на който щеше да събере и да изпрати тока в нагревателната спирала.

— Термодиелектрически ефект... Дявол да го вземе, докато го изговориш... — мърмореше той. — Тъкмо в него е цялата работа! При замръзване на водата на границата между твърдата и течната фаза възниква разлика в потенциалите... Добре го е забелязал тоя Рибейро.

Не беше лесно да обвият със спирала грамадния звяр от края на хобота до петите, да го обхванат в непрекъснатата металическа мрежа. Но и с това се справиха за два дни.

Мамутът се издигаше като гърбава планина, с мъждив металически отблясък. Това беше най-учудващото съоръжение, което се изправяше пред очите на човека, фантазия на яве!

Токът тръгна.

Сега трябваше да чакат. И да не позволят на дупката в леда да замръзва.

Системата действуваше добре, токът вървеше, но резултати нямаше. Омотаната в жица „планина“ стоеше неподвижно и като че ли нямаше изгледи да се помръдне.

— Нищо — успокояваше Борис приятеля си, — за един час не можеш да загрееш тая грамада...

На четвъртия ден хълбоците на животното се овлажниха. Приятелите сметнаха, че това е благоприятен признак и почнаха да приготвят изхода на пещерата. Въздухът се затопли: към Колима идваше пролетта.

По това време температурата на тялото на животното стигна до тридесет градуса. Очакваха, че нещо ще се случи.

На сутринта на седмия ден, когато се разсъмва, видяха, че хоботът на животното се е подвил, сякаш повдигнат, в някакво усилие. Може би това беше спазма на затопленото тяло, но приятелите сметнаха това за несъмнен признак на съживяване и не сваляха очи от животното.

Един час по-късно, когато слънцето надникна в пещерата, потрепери клепахът. Към пладне животното въздъхна и отвори очи.

Момчетата, колкото и да очакваха това — трепнаха, но животното стоеше неподвижно само от време на време шумно поемаше въздух, сякаш някой надуваше и свиваше ковашки мехове. Те разбираха, че това беше критичен момент, звярът или ще оживее или ще падне мъртъв.

След половин ден животното помръдна хобота си, бавно го сви и го изправи. И изведнъж извърна глава към тях и ги погледна в очите.

И на двамата им стана неприятно. По-рано си мислеха: „Каква радост ще бъде, ако звярът се свести“ — А сега...

Борис изключи веригата.

В същия миг чуха леко прашене: пукаха се жиците — мамутът беше направил крачка. Това бе тежка каменна крачка. Грамадата тръгна към изхода. Равномерно повдигайки и спускайки крака, тя мина по склона — камъните стенеха под тежките крачки — приближи се до дупката в леда и спусна хобота си във водата.

— Какво ще правим сега? — шепнешком попита Василий.

— Откъде да зная?... — също шепнешком отвърна Борис.

Животното извърна глава, тръгна назад и рухна настрана върху клоните, приготвени за огъня.

Приятелите изтичаха уплашени, че всичко е свършено. Но хълбоците на животното равномерно се повдигаха, от хобота му излизаше сумтене. Животното беше заспало. Борис и Василий тихичко покриха „планината“ с платното: нощта все пак беше мразовита.

На сутринта, преди да се съмне, Борис взе брадвата и отиде в тайгата. След като насече един наръч брезови клони се върна назад. Като избикаляше носа, той чу, как Василий говореше с някого полугласно. Борис се учуди, пусна наръча, и предпазливо надникна иззад скалата.

Грамадният звяр стоеше на крака и едва помръдваше с хобота. Василий — на около пет крачки от него подаваше нещо на исполина и нежно бърбореше:

— Маша, Машенка, Маша!...

Маша помръдна хобота си и, явно полугласно изгруктя така, че Василий клекна — от изненада и страх. Предметът падна от ръцете му и се разсипа по снега. „Пакет сухари!“ — усмихна се Борис и вдигна наръча на раменете си. Подкреплението дойде навреме. Маша най-спокойно глътна сухарите и го гледаше, сякаш искаше още. Борис ѝ

хвърли наръча, тя започна да избира по две-три клонки и да ги слага в устата си.

Едва тогава Василий дойде напълно на себе си и разправи какво беше станало.

Той приготвил закуската, когато изведнъж чул зад себе си сумтене. Като се обърнал, замрял: „планината“ се движела срещу него. „Ще ме смачка! — помислил си Василий. — Ще ме сплеска като кюфте!...“ За да задържи звяра, хвърлил срещу него първия предмет, който му попаднал — алуминиева чиния. Мамутът се спрял, почнал да преобръща чинията, за да види какво е. Това дало на Василий време да се опомни.

— Значи, Маша? — попита той със смях.

— Ами дявол знае, как да я нарека — изруга Василий.

— Така да е, нека да е Маша — съгласи се Борис.

Приятелите ходиха още два пъти, за да донесат на „планината“ клони.

След няколко дни първобитният звяр и хората свикнаха един с друг. Маша се оказа напълно приятна личност: липсата на страшни зъби придаваше на лицето ѝ добродушие, дори кротост, малките ѝ очички поглеждаха насмешливо, хитро. И макар че обичаше сухари и питки, смяташе под своето достойнство да проси и досажда на хората.

Хилядогодишният сън се беше отразил странно върху нея: тя сякаш беше забравила миналото, предишния си живот, и сякаш откриваше наново света. Останали бяха само главните подбуди: да яде, да пие и стадното чувство. Тя се стремеше към живите, а тъй като това бяха Борис и Василий, тя не се отделяше от тях и от лагера, още повече, че приятелите се грижеха за нея и тя чувствуваше това. Не се знаеше какви инстинкти още щяха да се събудят в нея, но сега това беше извънредно добро животно. И макар че беше страшно да се доближават до нея, между хората и Маша се установи някакво приятелско взаимно разбиране. Когато отиваха в гората за храна, Маша вървеше подир геолозите, чупеше клонки, ядеше, но щом тръгваха към лагера, тя се връщаше след тях като сянка.

Но беше време да се мисли за връщане.

— Ами, ако не тръгне? — тревожно питаше Василий.

— Ще ни последва! — уверяваше го Борис.

И Маша тръгна.

Движеха се бавно. Сутрин, на обед и вечер сечеха клонки, хранеха животното.

В базата, на девет километра от Средно-Колимск пристигнаха в края на май. Решиха, че отначало ще отиде Василий, да предупреди за идващото чудо, но щом се отдалечеше, Маша почваше да тръби подире му, тя беше свикнала да вижда момчетата заедно и не искаше да я напускат.

Една дъждовна сутрин се приближаваха към селището. В гората беше тихо и глухо. В мъглата дърветата изглеждаха необикновено високи, от тях падаха едри капки. Козината на животното натежа, и кой знае защо на човек му ставаше мъчно като гледаше тази грамада, оживяла в чужд свят.

Спряха се край реката пред селището. Салът не работеше. По горното течение на реката беше валял пороен дъжд.

Изведнъж над реката се понесе далечно изсвирване. Ясно беше че свири камион. Някой глупав, сигурно млад и нетърпелив шофьор викаше сала, без да разбира, че през такава вода няма да го изпратят.

Маша настръхна.

Ревът се повтори — ехтящ, страшен в мъглата, сякаш долетял от неznайна страна. Маша отвърна с дълъг, тъжен звук, цялата затрепери, очите ѝ заблестяха.

От другата страна отново се чу рев, вибриращ, и нисък: вятърът подгони гъстата мъгла, свиренето се засили. Маша изправи козината си и отговори с разкъсващ душата фантастичен вой.

Шофьорът явно се забавляваше и не прекъсваше клаксона и тъжният рев се носеше над реката, изпълваше гората и въздуха. Маша се устреми към брега. Метна се от една страна, на друга и изведнъж се хвърли във водата — в кипящата от водовъртежи река. Гласът на кръвта зовеше животното.

А сигналът на камиона продължаваше да реве. Шофьорът не виждаше и не знаеше за трагедията, която се беше разиграла тук, на брега. От водата се повдигна кафявия гръб на животното, вирнало отчаяно хобот. Звярът се стремеше към въображаемото стадо, без да разбира, че реве железната машина. Гърбът се показва още веднъж и се скри в мъглата.

— Маша! Маша! — тичаха по брега Борис и Василий.

Реката отвърщаше с шум и трясък на сблъскващи се дървета.

ПОЯСНЕНИЯ

АНАБИОЗА. Буквално „преживяване“ (гръц.) Състояние на организма, когато жизнените му функции са прекратени, но могат да бъдат възстановени. Както показват изследванията, състояние на анабиоза може да настъпи при свръхбързо охлаждане, когато не настъпва кристализация на клетъчната вода, а тъй нареченото „остъкляване“. При това не се разрушава клетката. Установено е, че нисшите организми са по-устойчиви при охлаждане от висшите. Топлокръвните животни с постоянна температура (мишки, кучета и др.), загиват при охлаждане, обаче опитите за запазването им при относително ниски температури продължават.

ТЕРМОДИЕЛЕКТРИЧЕСКИЯТ ЕФЕКТ е открит от бразилския учен К. Рибейро в 1944 г.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
9/1961 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.